

In de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport bestond bij enkele fracties behoefte een aantal vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over de brief van 19 juni 2023, «PALLAS: schriftelijke in kennis stelling van het voornemen tot oprichting privaatrechtelijke rechtspersoon NewCo (Kamerstuk 33 626, nr. 21) en de Conceptstatuten privaatrechtelijke rechtspersoon NewCo (PALLAS-project) (Kamerstuk 33 626, nr. 22).

De voorzitter van de commissie,
Smals

De adjunct-griffier van de commissie,
Krijger

Inhoudsopgave

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

VVD-fractie
D66-fractie
CDA-fractie
SP-fractie
PvdA-fractie
GroenLinks-fractie

II. Reactie van de Minister

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de brief met bijlagen over het voornemen tot oprichting van een privaatrechtelijke rechtspersoon: NewCo B.V. (hierna: NewCo).¹ Zoals eerder aangegeven zijn genoemde leden van mening dat Nederland een leidende positie na moet streven op het gebied van nucleaire geneeskunde. Kan de Minister aangeven hoe de (wereld)markt voor medische isotopen er momenteel uitziet, welke ontwikkelingen er zijn en welke ontwikkelingen verwacht worden? Kan hij daarbij tevens aangeven hoe de oprichting van NewCo daarin past? Zijn er in die markt vergelijkbare bedrijven, dus staatsbedrijven die voor 100 procent in handen zijn van de staat? Zo ja, zijn in die gevallen lessen en ervaringen beschikbaar, bijvoorbeeld op het punt van financiering en governance en wat gaat de Minister hiermee doen?

De leden van de VVD-fractie lezen in de voorliggende brief dat het aandeelhouderschap wordt belegd bij het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en niet bij het Ministerie van Financiën. Wat zijn de overwegingen geweest om tot deze keuze te komen en hoe verhoudt deze keuze zich tot het algemene staatsdeelnemingenbeleid? Genoemde leden lezen tevens dat de beleidsverantwoordelijkheid die het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) in de huidige situatie heeft, wordt overgedragen aan VWS, maar dat EZK beleidsverantwoordelijk blijft voor het historisch afval en voor de subsidiëring van energieonderzoek in de huidige en nieuwe reactor. Kan de Minister dit nader toelichten? Welke bedragen, risico's en taken zijn hiermee gemoeid? Is het verstandig om zowel het aandeelhouderschap als het grootste deel van de beleidsverantwoordelijkheid bij één departement, namelijk VWS, te leggen? Bij dergelijke gevallen zijn eerder kritische kanttekeningen geplaatst, bijvoorbeeld in het rapport van de Parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen met betrekking tot de Nederlandse Aardoliemaatschappij (NAM).

De Algemene Rekenkamer heeft dit jaar het financieel beheer van VWS wederom als onvoldoende bestempeld.² De leden van de VVD-fractie vragen daarom ook hoe de keuze voor het aandeelhouderschap bij VWS zich verhoudt tot de onvolkomenheden in het financieel beheer van VWS.

Daarnaast hebben de leden van de VVD-fractie kennisgenomen van de conceptstatuten die volgens de Minister de bevoegdheden van de aandeelhouder regelen.³ Waarom is in deze conceptstatuten geen mogelijkheid opgenomen dat de aandeelhouder een aanwijzingsbevoegdheid heeft richting de onderneming? Is de Minister voornemens

¹ Kamerstuk 33 626, nr. 21.

² Kamerstuk 36 360 XVI, nr. 2.

³ Kamerstuk 33 626, nr. 22.

alsnog een aanwijzingsbevoegdheid op te nemen in de statuten? Hoe wordt geborgd dat leningen die door VWS worden aangegaan met NewCo rechtmatig en doelmatig worden besteed?

De leden van de VVD-fractie lezen voorts dat in de begroting VWS voor 2024 middelen zijn gereserveerd voor de investering in de PALLAS-reactor waarbij het gaat om een totale investering van € 1,7 miljard in de komende jaren, waarvan € 265 miljoen in 2024. Kan de Minister aangeven hoe realistisch het is dat NewCo voldoende heeft aan dit budget? Houdt de Minister rekening met budgetoverschrijdingen en zo ja, welke gevolgen zal dit dan hebben voor toekomstige begrotingen van VWS?

De Minister schrijft dat voor het resterende bedrag van € 320 miljoen (€ 32 miljoen over tien jaar) dekking is gevonden in de nog niet toebedeelde groeiruimte Zorgverzekeringswet (Zvw) buiten het Integraal Zorgakkoord (IZA).⁴ Waarom is voor de dekking van de bouwkosten van PALLAS gebruik gemaakt van deze middelen? Welke inkomsten worden verwacht uit het PALLAS-project op de korte en de lange termijn? Komen deze inkomsten ook volledig ten goede aan de begroting van VWS?

Eerder heeft de Minister een beroep gedaan op het Nationaal Groeifonds voor een deel van de financiering van het PALLAS-project. Dit advies kreeg een negatief oordeel⁵ en de leden van de VVD-fractie vragen de Minister dan ook naar zijn reactie op deze beoordeling van het Nationaal Groeifonds. In de beoordeling wordt aangegeven dat de onzekerheden aan de opbrengstenkant – vanwege een snel ontwikkelend isotopen- en behandellandschap- de commissie dat als risico ziet voor het principe van *full cost recovery*. De leden van de VVD-fractie hebben de regering eerder door middel van een aangenomen motie opgeroepen zich maximaal in te spannen om het gelijke speelveld te waarborgen en om te borgen dat de staatssteun geen remmende werking heeft op marktinnovaties.⁶ In de beoordeling van de Commissie Nationaal Groeifonds⁷ lezen genoemde leden dat de commissie niet overtuigd is van de innovatieve kracht van het PALLAS-project. Hoe verhoudt dit zich tot de oproep om juist geen remmende werking op marktinnovaties te borgen? Hoe gaat de Minister ervoor zorgen dat een gelijk speelveld zal worden gerealiseerd?

In de voorliggende brieven met bijlagen lezen de leden van de VVD-fractie tot hun verbazing niets terug over het waarborgen van een gelijk speelveld. Kan de Minister hier nader op ingaan? Wat is de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van deze motie? Volgens welke methodiek zal de integrale kostprijs worden berekend? Is het mogelijk dat NewCo isotopen onder *full-cost-recoveryprijs* zal verkopen? Wat vindt de Minister daarvan?

Vragen en opmerkingen van de D66-fractie

De leden van de fractie van D66 hebben met interesse de brief van de Minister gelezen waarin een toelichting wordt gegeven over de gereserveerde middelen voor het PALLAS-project met het voornemen tot de bouw van de PALLAS-reactor in Petten. Genoemde leden vinden het belangrijk dat wordt ingezet op voorzieningszekerheid van medische isotopen en de ontwikkeling van nucleaire geneesmiddelen. Mede naar

⁴ Kamerstuk 36 410 XVI, nr. 2.

⁵ Kamerstuk 36 200 L, nr.11.

⁶ Kamerstuk 33 626, nr. 18.

⁷ Bijlage bij Kamerstuk 36 200 L, nr. 11.

aanleiding van de brief van de Algemene Rekenkamer⁸ hebben deze leden nog een aantal vragen.

De leden van de D66-fractie delen de analyse dat er kwetsbaarheden zijn in het bestaande aanbod op Europees en mondiaal niveau betreffende de ontwikkeling van medische isotopen en innovatieve kankertherapieën. Deze leden vragen of de Minister nader kan toelichten hoe de markt voor medische isotopen er reeds uitziet en op welke wijze publiekaandeelhouderschap daarin past. Kan de Minister tevens aangeven welk te verwachten effect er ontstaat door staatsbetrokkenheid in deze markt, zo vragen deze leden.

De leden van de D66-fractie hebben in eerdere debatten en schriftelijke overleggen aangegeven dat enkel financiering van de kernreactor vanuit het Ministerie van VWS niet de voorkeur heeft. Met het oog op het bouwen van een kernreactor of nucleair onderzoek, zou het ook voor de hand liggen als andere ministeries, zoals IenW en EZK, betrokken zouden zijn bij de financiering en in het financieel beheer. Tevens hebben deze leden er eerder op aangedrongen om cofinanciering met Europese partijen te onderzoeken. Kan de Minister aangeven welke opties er zijn om deze mogelijkheden (opnieuw) te onderzoeken, zo vragen deze leden. Voorts vragen deze leden of de Minister kan ingaan op zijn overwegingen om het aandeelhouderschap bij VWS te behouden. Deze leden vragen of de Minister kan reflecteren op deze keuze en hoe dit past binnen het staatdeelnemingenbeleid. Kan de Minister aangeven welke overwegingen zijn gemaakt om het aandeelhouderschap niet te scheiden van de beleidsinhoudelijke rol door het te beleggen bij het Ministerie van Financiën, zo vragen deze leden.

De leden van de D66-fractie vinden het tenslotte belangrijk dat de Kamer goed geïnformeerd blijft. Deze leden vragen of de Minister een compleet financieel overzicht kan verstrekken van de door de Algemene Rekenkamer genoemde punten: financiële gevolgen van het openhouden van de huidige reactor, de inschatting van risico's in de bouwfase en de financiële consequenties van de afspraken met de Europese Commissie over de toekomstige ontmanteling. Voorts vragen deze leden wanneer de Minister voornemens is de Kamer te informeren over de verdere besluitvorming.

Vragen en opmerkingen van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de brief over het voornemen tot oprichting van een privaatrechtelijke rechtspersoon NewCo. Deze leden ondersteunen in beginsel deze oprichting van een aparte entiteit voor de productie van medische isotopen, maar hebben zorgen over de voorgestelde governance en het financieel beheer. Daarom hebben zij nog enkele vragen.

De leden van de CDA-fractie vragen of de Minister uiteen kan zetten wat de laatste stand van zaken is met betrekking tot de (wereld)markt voor medische isotopen en welke ontwikkelingen verwacht worden. Hoe passen de oprichting van NewCo (dan wel publiek aandeelhouderschap) daarin?

In welke mate en op welke wijze is in deze markt sprake van staatsbetrokkenheid? Zijn er vergelijkbare gevallen van 100 procent staatsbedrijven? Zo ja, wat zijn daar de ervaringen mee en welke lessen kunnen eruit worden getrokken, bijvoorbeeld op het punt van financiering en governance?

⁸ Bijlage bij Kamerstuk 33 626, nr. 21.

Hoeveel (extra) werkgelegenheid gaat het PALLAS-project genereren, zowel tijdens de bouw als in de exploitatiefase?

De governance wordt nu belegd bij het Ministerie van VWS. De leden van de CDA-fractie zien daarvan de logica niet, te meer daar VWS al jaren (ernstige) onvolkomenheden kent in het financieel beheer. Wat zijn de overwegingen om het aandeelhouderschap van deze deelneming niet te beleggen bij het Ministerie van Financiën en daarmee te scheiden van de beleidsinhoudelijke rol van de aandeelhouder? Hoe past dit in het staatsdeelnemingenbeleid?

De leden van de CDA-fractie vragen voorts welke andere aandeelhouderschappen dan wel beleidsdeelnemingen onder de hoede van een vakminister vallen. Hoe staan die er financieel voor, welke investeringen waren daarmee gemoeid en wat was de doorslaggevende argumentatie voor die keuze?

De leden van de CDA-fractie vragen daarbij of tevens overwogen is om het aandeelhouderschap te beleggen bij andere ministeries dan bij het Ministerie van VWS. Is overwogen dit te beleggen bij ministeries die bijvoorbeeld meer ervaring hebben met het managen van risicovolle bouwprojecten? Wat wordt de betrokkenheid van het Ministerie van I&W en/of het Ministerie van Defensie, de twee ministeries met de meeste executieve competenties?

De leden van de CDA-fractie vragen of kan worden aangegeven hoe de prijsstelling van de gemaakte isotopen bepaald gaat worden en hoe gezorgd zal worden dat deze niet alleen kostendekkend is (inclusief aflossen van de lening) maar ook toereikend is om startkapitaal te hebben voor als de nu te bouwen fabriek verouderd is en ontmanteld moet worden? Hoe wordt de prijsstelling bepaald bij andere producenten van medische isotopen? Kan in beeld worden gebracht wat de gehele keten is, dus vanaf grondstof voor NewCo tot degene die het medicijn toedient?

De Minister van VWS schrijft dat het Ministerie van EZK beleidsverantwoordelijk blijft voor het historisch afval en de subsidiering van energieonderzoek in de huidige en nieuwe reactor. De leden van de CDA-fractie vragen wat dit precies betekent. Welke bedragen, risico's en taken zijn hiermee gemoeid? Over welk tijdspad gaat het? Is er bij Centrale Organisatie Voor radioactief Afval (COVRA) voldoende capaciteit beschikbaar?⁹

Wat is de reden dat in de conceptstatuten¹⁰ geen mogelijkheid is geschapen waarmee de aandeelhouder een aanwijzingsbevoegdheid heeft richting de onderneming? Hoe wordt geborgd dat de leningen die het Ministerie van VWS aan NewCo gaat verstrekken rechtmatig en doelmatig worden besteed?

De leden van de CDA-fractie vragen waarom de Minister de voorhangprocedure voor de oprichting van NewCo op Prinsjesdag (19 september jl.) is gestart, terwijl het definitieve besluit hierover op een later moment wordt genomen.

⁹ Omroep Zeeland, 29 maart 2023, «COVRA brengt ophaalplekken radioactief afval in kaart: 75 in Zeeland, ruim 2.000 in heel Nederland» <https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/15469513/covra-brengt-ophaalplekken-radioactief-afval-in-kaart-75-in-zeeland-ruim-2000-in-heel-nederland>.

¹⁰ Kamerstuk 33 626, nr. 22.

In hoeverre kunnen de plannen nog wijzigen, bijvoorbeeld op grond van hetgeen naar voren komt uit de nu nog lopende staatssteunprocedure bij de Europese Commissie?

De leden van de CDA-fractie vragen op welke momenten en met welk doel de Minister voornemens is de Kamer weer te informeren over de verdere besluitvorming rond het PALLAS-project in het algemeen en de oprichting van NewCo in het bijzonder.

Wanneer zijn of worden aanvullende afspraken gemaakt om risico's te mitigeren zoals de Algemene Rekenkamer schrijft? Waarover en met wie worden precies «aanvullende afspraken» gemaakt?

Waarom is in de conceptstatuten geen mogelijkheid geschapen voor een aanwijzingsbevoegdheid door de aandeelhouder? De leden van de CDA-fractie vragen wat de Minister heeft gedaan met de overwegingen die de Algemene Rekenkamer in augustus jl. meegaf voor aanscherping van de statuten.

De leden van de CDA-fractie vragen voorts of de Minister voornemens is in de definitieve statuten een aanwijzingsbevoegdheid voor de aandeelhouder op te nemen, respectievelijk een bepaling dat ambtenaren niet in het bestuur benoemd kunnen worden. Zo nee, waarom niet?

De leden van de CDA-fractie vragen of publiek aandeelhouderschap ook meer mogelijkheden biedt om Nederlandse bedrijven en personeel in te schakelen. Zo ja, is dat een doel? Zo nee, waarom niet?

Kan de Minister ten aanzien van het bezoldigingsbeleid van de deelneming uiteenzetten wie dat vaststelt en welke rol hij daarbij heeft?

Is het juist dat voorafgaande toestemming van de Algemene Vergadering (en dus de Minister) voor investeringen onder een bedrag van € 50 miljoen in Nederland en onder € 25 miljoen in het buitenland niet vereist is? Waarom zijn deze drempelbedragen zo gekozen?

Kan de Minister reageren op de beoordeling van het PALLAS-project die de Commissie Nationaal Groeifonds in juni 2023 heeft gegeven?

De leden van de CDA-fractie vragen verder of de Minister kan aangeven welke personen met welke achtergrond thans de rollen van bestuurder en toezichthouder vervullen in de beide stichtingen die moeten opgaan in NewCo.

Hoe verhoudt de Eigenstandige Controle Functie (ECF) uit het Governanceplan zich tot de rol en taak van FEZ en de Auditdienst Rijk? Is er ook een rol voor de Algemene Rekenkamer?

Hoe wordt de Kamer jaarlijks geïnformeerd (waar nodig vertrouwelijk) over de marktontwikkelingen, financiële situatie, meerjarenplanning en risico's?

De leden van de CDA-fractie vragen tenslotte wat de meerjarige prognoses van de bouwkosten zijn van de Pallas-reactor, respectievelijk de jaarlijkse inkomsten die gegenereerd worden met de exploitatie van de huidige installatie.

Vragen en opmerkingen van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van genoemde brieven over PALLAS. Zij hebben hierover nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de SP-fractie vragen wat er met het nucleaire afval gedaan zal worden dat zal worden geproduceerd door Pallas.

Daarnaast lezen de leden van de SP-fractie dat Pallas bij overschrijdingen niets anders kan doen dan «de consequenties van deze overschrijdingen bij de Staat neer te leggen».¹¹ Verwacht de Minister dat er regelmatig kostenoverschrijdingen plaats zullen vinden?

Vragen en opmerkingen van de PvdA- en GroenLinks-fracties

De leden van de GroenLinks- en de PvdA-fracties hebben met interesse kennisgenomen van de schriftelijke in kennisstelling van het voornemen tot oprichting van de privaatrechtelijke rechtspersoon NewCo. Genoemde leden vragen naar een verdere onderbouwing van de keuze om het aandeelhouderschap bij de vakminister te leggen in plaats van een aandeelhouderschap bij de Minister van Financiën. Wat zijn de nadelen van deze keus? Waarom wordt die afweging in andere gevallen vaak anders gemaakt?

De leden van de GroenLinks- en PvdA-fracties vinden het goed dat gekozen is voor een organisatievorm waarbij de staat veel sturingsmogelijkheden houdt. Wat betekent dat in de praktijk? Welke controle heeft de Minister straks bijvoorbeeld over de prijzen die NewCo voor zijn producten zal vragen?

II. Reactie van de Minister

¹¹ Kamerstuk 33 626, nr. 21, p. 4.